

הסלווניה ולא עליידי הקולנוע. אולי הפרווה כן, כי בפרווה יש מוילה לקולנוע. סופרים רוצים לכתוב תסריטים. אך השיר רה היא שפת הנפש הפנימית ביותר. בי שירה יש מה שאני מכנה הגנה שנייה. אתה חי עוד פעם את מה שעבר עליך קודם לכן. אני בחמש השנים האחרונות מופיע עם שירי בקריאה בציבור בקיבוץ צים. אני נהנה מזה מאוד. ניסיתי להסביר לקיבוצניקים את ההנאה שבכתיבת השיר. ההנאה היא כמו פרה. הפרה אוכלת ונהנית מהעשב הטרי והירוק ואחרי שהיא נהנית מהאוכל היא מתחילה ליהנות מחדש מזה שהיא מעלה גרה. ואז היא נהנית פעם שנייה.

העלאת גרה?
כן, העלאת גרה של החוויה הראשונית. וזה תענוג שאין כמותו.

אתה מתאר את הכתיבה כי הנאה ובתענוג שאין כמותו. האם איך כתיבה מתוך יסורים, כפי ש' נהוג להאמין או לחשוב?
לא. הכתיבה היא לא ביסורים. היסורים יכולים להביא לכתיבה. האקט של הכתיבה הוא אקט של אהבה ולא של יסורים. הכתיבה צריכה להיות הדבר הכי נפלא שיש בעולם. אם הכתיבה גורמת לך יסורים, תנוח אל תתעסק.

האם אינך נקדע לפעמים למצבים שבהם אתה נתקע, מחפש מילים ודא מצדא, ואז אתה מתיימר כשך כך?

אם אני נתקע אני עוזב ולא מתיימר כעצם הכתיבה. לכן נשארתי עד היום הזה מורה. למרות שאני בתהלט יכול להיות מכתובתי. מיקצוע שלי הוא לא משורר. אני לא רוצה להגיע למצב שבו אאלץ לכתוב ספר או שיר כדי לשלם את חשבון החשמל שלי. אני, למשל, לעולם לא הייתי יכול לעבוד במיקצוע שלך. לא אתה הייתי עו לי טור קבוע בעיתון, אך אם הייתי צריך לכתוב כל שבוע בשביל משכורת, או לפי 'דרליין' הייתי משתגע.

יש לך סדר עבודה קבוע? אתה קם בבוקר ורושב בחדרך כך וכתב שעות כדי לכתוב?

כשכתבתי רומנים, שאמנם כתבתי בהשראה, הקדשתי זמן קבוע לכתיבה. השעות הטובות ביותר שלי הן שעות הבוקר המוקדמות. זה כמו לחתוך לחם טרי, כמו קדמות מים קרים. שעת בוקר מוקדמת אחת בשבילי היא כמו חמש-שש שעות יום. אני בכלל כן אדם שאהב לקום מוקדם מאוד בבוקר וללכת לישון מוקדם מאוד בלילה. אני לא איש של לילה. אני כותב תוך כדי הליכה. אחר-כך אוסף את הפיתקאות. זה לוקח שנה-שנתיים עד שהשיר מתחבר לשורות. ועל פי רוב זה לא קורה ליד המכתבה ולא במצבים הקרויים שירים - כמו ים, שקיעה, תומת העיר העתיקה, הרי הגב או מיגדל אייפל. דווקא במצבים לא שיריים. כמו

עם רעייתו חנה סוקולוב וילדיה דדי ועימנואלה

"העובדה שאני אב לשני ילדים קטנים מחזיקה אותי צעיר..."

ריכים אותי. ברומן לא מעכשיו לא מכאן אני חושב שהבעתי את מה שקרה לפני 20-10 שנה באמת, וזה לא היה רומן ניסויי. אני חושב שהמבקרים לא היו מוכינים לקבל אדם שהוא משורר גם כסופר. אישית אני חושב שהפרווה שלי הייתה ראוייה ליותר הערכה.

תנסה שוב לכתוב פרוזה?
אני נעשה עיף. לא חושב שאכתוב פרוזה. אפילו אם משהו יתן לי סכום כסף נכבד ויגיד לי: שב באיזה מקום וכתוב. אפילו אם משהו יתן לי מילגה נפלאה. זה לא היה הולך. זה בדיוק כמו שאם משהו היה מציע לי לנסוע לסין, עיף ואני מבקש להסתפק בארץ במיזרח-התיכון, באירופה ובאמריקה. אלה הדברים שאני יכול לשלוט עליהם, וכל הדברים שאני יכול ענק וחדש. ואני רוצה להיות רכז במה שאני מכיר בתוך מיבצרי. לא מושך אותי לכתוב פרוזה. לא מושך אותי לנסוע למקומות רחוקים. אני עיף ולא דווקא בגלל הסיסות.

עם הוריו ואחותו

"גדלתי בבית דתי, באווירה מאוד פרימיטיבית..."

אשתי את ילדיי. זה החלל החיצוני ולחלל החיצוני יש את אותה ריקנות בתוכנו הקי רוייה נפש. וכשהחלל החיצוני נוגע בנפש אני חש בתחושה של פינג-פונג. כך זה נוגע בי. ואז אני חש את תחושת החיים האמיתית ואני מרגיש את זה כל הזמן. אני זוכר מישפט ששמעתי באקראי. אני זוכר מילה אחת מתוך מישפט. למשל, בסיפרי האחרון יש שורה האומרת "בין הכוכבים אתה אולי צודק אבל לא פה". שמעתי את זה פעם באלבקרקי שבארצות-הברית. ישבתי בבית-קפה ושתי נשים שוחחו ביני-הן. אחת אמרה את המישפט הזה לשניה. החוקתי מעמד ולא בכיתי. זה היה כל-כך נפלא! זה הסביר לי כל מה שקרה לי בחיים. ואני יכול להידלק ממראה עץ לימון מזה, בית שרוף מזה. זה הכל מראות ומישפטים. ואני בוחר לי מתוך מה שאני שומע ומתוך מה שאני רואה דברים למזכרת. אני בוחר לי מכל החוויות אותו דבר הנראה לי הכי חשוב ולוקח אותו איתי הביתה. השרות של השיר זה כוונות, ועל זה אני שם תמונות. השיר הוא מעין מסיאון פרטי שלי.

אם מדברים על סיסות אתה מרבה לנסוע למיפגשי משוררים בעולם. אתה אוהב את זה?

זה דבר נפלא. יש מעין תחושה של ראשי אימפריות הנפגשים. הידידות שלי עם המשורר הבריטי תד יור, שהיה בעלה של סילביה פלאת, היא דבר נפלא. הוא תירגם שני ספרים שלי לאנגלית. ואשתי הנוכחית מתרגמת כעת ספר נוסף. כשאני פוגש את אוקטביי פאו זה נפלא. אנחנו אוהבים להיפגש שוב ושוב. זה הדבר היחיד שיש למשוררים. כסף אין להם, להתפרנס משירה אייפאשר, או יש להם פסטיבלים לשירה, שבהם נפגשים משוררים מכל העולם. הפסטיבלים האלה מתרחשים כל שנה-שנתיים, ואז אנחנו קוראים שירים לפני קהל, ואחר-כך יושב בים ביחד, שותים ביחד, נמצאים ביחד כמה ימים. זה נפלא ומדובר פה באנשים נפלאים, משוררים ידועים בארצותיהם ומחוצה להן. זה נפלא.

כיצד עם נתן זך ודוד אביי דן נמנית עם קבוצת משוררי דור החמישים. אתה זוכר בגעגועים את התקופה הזו?

כלפי חוץ זה נראה כאילו היינו איוו קבוצה מלוכדת, אך למעשה מה שליכד אותנו הייתה העובדה שהיינו אנטי שירת אלטרמה. אני לא כל-כך מחשיב עצמי כחד לק מהקבוצה. התל-אביבים היו יותר מאו-האינטלקטואל שבינונו. הוא ביטא את מחשבותיו ואת דעותיו במאמר מבריק, בעוד שאני האחרים כתבנו אחרת מאל-תומן, ובכך בעצם הייתה המחאה שלנו. (המשך בעמוד 68)

למעשה התחלת כמעגל חיים חדש כאשר סגשית באשתך, חנה סוקולוב, והקמת מישפחה חדשה.

כן, אבל אני חושב שאני לא יוצא-דופן. כאשר אהה פוגש כיום זוגות שנישאו בגיל 20 הם עדיין ביחד, אתה מתפלא. אדם נוטה לבנות מישפחה בגיל די צעיר ואז, כאשר הוא בגיל מבוגר יותר ומעגל

בקרוב הדור האחרון יש שלושה משוררים שהם לדעתך, מצויינים מנחם בן, הארולד סימל ואהרן שבתאי

חיינו הראשון מסתיים, טבעי שהוא ינסה מעגל חיים חדש. אני המיקרה הקלאסי, וסטיכולוגים וסוציולוגים יכולים לקשור לזה תאוריות. בודאי שהתנועה לשיחורר האשה לא תאהב את זה שגבר יכול בגיל מבוגר לבנות מישפחה חדשה. טוב, זו בעייה שהחיים של הגבר במובן של ללדת מאשר החיים של הגבר במובן של ללדת ילדים. כך החיים מתגלגלים. אני פגשתי את חנה כששנינו עבדנו כמורים בבית-הינוך תיכון ערב בירושלים.

איך החיים מתגלגלים או שאתה נוטה לכוון אותם?

זה אותו יחס הדדי של חוץ ופנים שדיברתי עליו קודם, שמגלגל אותך ואתה, כך אני מניח. פועל לפני.

עד עכשיו פורסמת ספריי שירה רבים, ורק שני סיפרי פרוזה. זה אינך אוהב לכתוב פרוזה?

כשכתבתי אהבתי את זה. אהבתי גם את הרומנים וגם את הסיפורים. אלא שיש איוו נטייה אצל האנשים לחשוב שאדם, אם הוא כותב רומן, לא צריך שיכתוב שירים ולהיטיב. אני לא מסכים עם זה. זה לא נכון. אבל לרגע זה אני כשלעצמי מעדיף את השיר כריכוז של כל הדברים שאפשר לכתוב ברומן.

נפגעת מכך שהביקורת לא גמרה את ההלך עד סיפך "לא מעכשיו לא מכאן"?
בשירה אני לא יכול להתלונן שלא מע-

אתה אב לילדים קטנים. דדי הוא בן 10, עימנואלה בת 4 וחצי. איך אתה מסתדר עם זה?

מצד אחד אני עסוק מאוד וזה מפריע לי מעט בעיסוקיי. מצד שני, למולי הטוב אני אוהב ללכת ברגל, ואני אוהב ספורט, כך שאני יכול לשחק עם הילד כדורגל או כדורסל. יחד עם זה, זה קצת קשה. אני זקוק ליותר מנוחה. אני שקוע בעצמי. ושוב, מצד שני, כשאדם הוא אב בגיל 25-30 זה בערך הגיל שבו הופכים אבות לילדים, האדם עדיין לא שלם. הוא בשלב שהוא רוצה להשיג דברים בחיים, למצוא את עצמו, להגשים את עצמו. ילד מפריע או מהווה מתחרה לפיתוח האישי של אדם צעיר. מכיוון שהוא מסיח את דעתו ואת מעשיו מעצמו.

אצלי זה לא כך. אני הפכתי אב לילדים קטנים בגיל מבוגר, ולכן אני מקבל את ילדי כמו שהם. אני מעין תערובת של סבא ואבא, ואני נהנה מהם הגנה גדולה ביותר. למעשה, העובדה שאני אב לשני ילדים קטנים, מחזיקה אותי צעיר. כי המצב מחייב אותי לקחת אותם על הכתפיים, ולחלל ולנקות ולהאכיל, וכמוכן שבעיקבות כך אני משנה את מינהגיי וזה משפיע על זה שאני לא יכול להחשיב את עצמי לזקן.

יש לי בן בוגר בן 20, רון, מגיטואני קודמים, אך עד שנולדו דדי ועימנואלה, נהניתי מהחיים בצורה מלאה והייתי אדם מבוגר. עכשיו אני קצת פחות. רון הוא בגילם של בני הזקונים של רוב ילדיי, שהם כבר סבים לנכדים. אני אוהב לכתוב ספרים לילדיי. לרון כתבתי את הספר מה שקרה לרונני בניו-יורק, ולדדי, ששמו